

ELF AQUITAINE PRZECIWKO KOMISJI

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 29 września 2011 r.*

W sprawie C-521/09 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniu 11 grudnia 2009 r.,

Elf Aquitaine SA, z siedzibą w Courbevoie (France), reprezentowana przez E. Morgana de Rivery'ego, S. Thibault-Ligera i E. Lagathu, adwokatów,

strona skarżąca,

w której drugą stroną postępowania jest:

Komisja Europejska, reprezentowana przez A. Bouqueta i F. Castilla de la Torrego, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona pozwana w pierwszej instancji,

* Język postępowania: francuski.

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: J.N. Cunha Rodrigues, prezes izby, A. Arabadjiev, A. Rosas, A. Ó Caoimh (sprawozdawca) i P. Lindh, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Mengozzi,
sekretarz: B. Fülöp, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 25 listopada 2010 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2011 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- ¹ Spółka Elf Aquitaine SA (zwana dalej „Elf Aquitaine” lub „wnoszącą odwołanie”) wnosi w odwołaniu do Trybunału o uchylenie wyroku Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 30 września 2009 r. w sprawie T-174/05 Elf Aquitaine przeciwko Komisji (zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”), którym Sąd oddalił jej

skargę zmierzającą tytułem żądania głównego do stwierdzenia nieważności decyzji Komisji C(2004) 4876 wersja ostateczna z dnia 19 stycznia 2005 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. 81 [WE] oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/E-1/37.773 – MCAA) (zwaney dalej „sporną decyzją”), a tytułem żądania ewentualnego do uchylenia lub zmniejszenia nałożonej na nią grzywny.

Okoliczności powstania sporu i sporna decyzja

- 2 Z informacji zawartych w pkt 3–7 zaskarżonego wyroku wynika, że Komisja Europejska wszczęła dochodzenie w sprawie kartelu dotyczącego kwasu monochlorooctowego (zwanego dalej „MCAA”) pod koniec 1999 r. w następstwie doniesienia ze strony jednego uczestników tego kartelu. W dniach 14 i 15 marca 2000 r. Komisja przeprowadziła kontrole na miejscu między innymi w pomieszczeniach jednej ze spółek zależnych wnoszącej odwołanie. W dniach 7 i 8 kwietnia 2004 r. skierowała ona pismo w sprawie przedstawienia zarzutów do dwunastu spółek, w tym Elf Aquitaine i do wspomnianej spółki zależnej (dawniej Elf Atochem SA, następnie Atofina SA, a w chwili wniesienia odwołania Arkema SA, zwaney dalej „Atofina” lub „Arkema”).
- 3 Z pkt 8 zaskarżonego wyroku wynika, że Komisja uznała w spornej decyzji, że przedsiębiorstwa objęte tą decyzją uczestniczyły w kartelu, naruszając art. 81 WE.
- 4 Jak wynika z pkt 9–12 zaskarżonego wyroku, odrzucając w spornej decyzji kontrargumenty podniesione przez Elf Aquitaine, Komisja uznała, iż fakt, że spółka ta posiadała 98% akcji Atofiny, był wystarczający, aby przypisać jej odpowiedzialność za działania jej spółki zależnej. Ponadto uznała, iż okoliczność, że Elf Aquitaine nie uczestniczyła

w produkcji i sprzedaży MCAA, nie stoi na przeszkodzie temu, aby uznać, iż tworzy ona jeden podmiot gospodarczy wraz z jednostkami operacyjnymi grupy.

- 5 Z pkt 30 zaskarżonego wyroku wynika, że grzywna nałożona w spornej decyzji na Elf Aquitaine i Arkemę z tytułu odpowiedzialności solidarnej wynosi 45 mln EUR.

Skarga do Sądu i zaskarżony wyrok

- 6 Zaskarżonym wyrokiem Sąd oddalił wszystkie jedenaście zarzutów podniesionych przed nim i obciążył wnoszącą odwołanie kosztami. Czyniąc to, Sąd przeprowadził między innymi przedstawione poniżej rozważania.
- 7 W pierwszym zarzucie wnosząca odwołanie podniosła, że sporna decyzja narusza dwojako jej prawa do obrony, gdyż z jednej strony została przyjęta po przeprowadzeniu postępowania, w którym naruszona została zasada równości stron (część pierwsza), a z drugiej strony została ona przyjęta przez Komisję z naruszeniem obowiązku uwzględnienia informacji wynikających z postępowania administracyjnego (część druga).
- 8 Oddalając zarzut pierwszy w całości w pkt 54–72 zaskarżonego wyroku, Sąd orzekł następująco:

[...]

„64 Należy również oddalić zarzut, że przypisanie skarżącej odpowiedzialności za naruszenie popełnione przez Arkemę jest niewystarczająco umotywowane w [spornej] decyzji, by uzasadniało jej odpowiedzialność. Wynika bowiem wyraźnie [...] z [tej] decyzji [...], że Komisja przypomniła zasady mające zastosowanie do przypisania spółkom dominującym naruszeń popełnionych przez ich spółki zależne. To że Komisja nie wszczęła względem niej dochodzenia, nie skierowała do niej żądania udzielenia informacji i nie skontaktowała się z nią przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, nie może podważać tego, że Komisja miała prawo poinformować o przyjętych wobec niej zarzutach po raz pierwszy w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Skarżąca była bowiem w stanie przedstawić we właściwy sposób w trakcie postępowania administracyjnego swoje stanowisko co do prawdziwości i znaczenia faktów i okoliczności zarzucanych przez Komisję w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów zarówno w swoich uwagach w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, jak i podczas przesłuchania u urzędnika przeprowadzającego spotkanie wyjaśniające.

[...]”

- 9 Oddalając jako bezzasadny drugi z podniesionych przed nim zarzutów, Sąd orzekł, co następuje:

„85 [...] z motywu 258 [spornej] decyzji, wynika, że »Komisja przyjmuje, iż fakt posiadania przez Elf Aquitaine 98% akcji w Atofinie jest wystarczający sam w sobie, aby przypisać Elf Aquitaine odpowiedzialność za działania Atofiny. Komisja uważa, że argumenty przywołane [przez Elf Aquitaine] nie stanowią wystarczających dowodów dla obalenia domniemania opartego na posiadaniu 98% akcji«. Wyjaśnia ona w tym samym motywie, że »argumenty te są twierdzeniami., które nie obalają domniemania, zgodnie z którym Elf Aquitaine jest odpowiedzialna za działania swojej spółki zależnej Atofina«, i że nie uważa ona, by »dokumenty dające ogólny zarys zarządzania handlowego były wystarczające dla obalenia domniemania«.

86 Należy stwierdzić, że chociaż Komisja wyraźnie oświadczyła w motywie 258 [spornej] decyzji, że posiadanie 98% kapitału jest wystarczające dla przypisania Elf Aquitaine odpowiedzialności za działania Atofiny, w dalszej części tego motywu wyjaśniła jednak, że dowody przedstawione przez skarżącą nie pozwalają na obalenie domniemania. Otóż takie rozważania wpisują się w orzecznictwo wspólnotowe dotyczące przypisania spółce dominującej zachowań jej spółki zależnej stanowiących naruszenie. Wynika z tego, że argumentacja Komisji jest wystarczająco jasna i pozwala zrozumieć powody, dla których nie uwzględniła argumentów podniesionych przez Elf Aquitaine.

87 Co się tyczy rzekomego braku uzasadnienia powodów, dla których argumenty Elf Aquitaine nie zostały uwzględnione, należy stwierdzić, że Komisja przytoczyła te argumenty w motywie 257 [spornej] decyzji, tak jak zostały one przedstawione przez Elf Aquitaine w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Komisja odpowiedziała na nie w motywach 258–261 [spornej] decyzji.

88 Należy zaznaczyć w szczególności, iż Komisja uznała, że Elf Aquitaine ograniczyła się do sformułowania twierdzeń i że dostarczone przez nią dokumenty dawały jedynie ogólny zarys zarządzania handlowego spółką.

89 Taka odpowiedź na argumenty podniesione przez Elf Aquitaine, choć lakoniczna, pozwala zrozumieć powody, dla których Komisja tych argumentów nie uwzględniła. Komisja odpowiedziała bowiem na zasadnicze aspekty argumentów Elf Aquitaine, biorąc pod uwagę wszystkie przedstawione przez nią dowody.

90 W każdym razie Komisja nie musiała odpowiadać na wszystkie zastrzeżenia skarżące. Komisja nie jest bowiem zobowiązana do zajęcia stanowiska względem wszystkich argumentów podniesionych przed nią przez zainteresowanych, lecz wystarczy, jeśli przedstawi fakty i względy prawne o zasadniczym znaczeniu dla systematyki decyzji [...].”

- 10 W punktach 97–99 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił trzeci z podniesionych przed nim zarzutów, dotyczący sprzeczności uzasadnienia między z jednej strony przypisaniem naruszenia Elf Aquitaine, a z drugiej strony uznaniem, że poziom odpowiedzialności Atofiny za udział w naruszeniu był niski. W tym względzie Sąd stwierdził w pkt 97 zaskarżonego wyroku między innymi:

„[...] poziom odpowiedzialności personelu biorącego udział w kartelu nie ma znaczenia, ponieważ to nie stosunek podżegania do naruszenia istniejący między spółką dominującą a zależną ani tym bardziej udział tej pierwszej w tym naruszeniu, lecz fakt, że stanowią one jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, upoważnia Komisję do skierowania decyzji nakładającej grzywny do spółki dominującej danej grupy spółek. Fakt, iż spółka dominująca nie miała wiedzy o naruszeniu popełnionym przez jej spółkę zależną, nie może więc być wystarczający dla wyłączenia jej odpowiedzialności”.

- 11 Podobna wypowiedź dotycząca innych kontekstów zawarta jest w pkt 52, 167 i 186 zaskarżonego wyroku.
- 12 Jak wynika z pkt 100 zaskarżonego wyroku, czwarty zarzut podniesiony przed Sądem, dotyczący naruszenia przepisów regulujących możliwość przypisania spółce dominującej naruszeń popełnionych przez spółkę zależną, dzielił się na trzy części.

13 W pierwszej części wnosząca odwołanie podniosła w szczególności, że Komisji nie przysługuje zakres uznania, aby określać rozstrzygające kryterium możliwości przypisania naruszeń.

14 Sąd oddalił tę część w pkt 105–109 zaskarżonego wyroku. W pkt 105 zaskarżonego wyroku Sąd zaznaczył:

„[...] Komisja nie twierdzi, by przysługiwało jej uprawnienie dyskrecjonalne w zakresie przypisania danej spółce odpowiedzialności za naruszenia popełnione przez inną spółkę. O ile bowiem Komisja stwierdziła w motywie 260 [spornej] decyzji, że dysponuje »zakresem uznania dotyczącym przypisania w takich okolicznościach odpowiedzialności spółce dominującej«, to zrobiła tak dopiero po podkreśleniu w motywie 258 [spornej] decyzji, że skarżąca nie zdołała obalić domniemania autonomiczności swej spółki zależnej. Ponadto ze [spornej] decyzji wynika wyraźnie, że uwaga sformułowana w motywie 260 miała na celu wyłącznie oddalenie argumentu dotyczącego braku przypisania spółce dominującej we wcześniejszych decyzjach skierowanych do Atofiny zachowania tej ostatniej. Ponadto na rozprawie i w swoich pismach Komisja wskazała, że faktycznie uważa, iż zakres uznania przysługuje jej na etapie, gdy – będąc w stanie przypisać odpowiedzialność za naruszenie wielu spółkom jednej grupy – decyduje się na przypisanie jej wszystkim spółkom grupy lub tylko tym, które bezpośrednio uczestniczyły w naruszeniu”.

15 W pkt 121–126 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił jako bezzasadną drugą część podniesionego przed nim zarzutu czwartego dotycząca faktu, że zastosowanie domniemania możliwości przypisania odpowiedzialności, które nie jest poparte konkretnymi dowodami, narusza zasadę autonomiczności spółki zależnej.

16 Trzecia część zarzutu czwartego dotyczyła naruszenia zasad dowodowych regulujących możliwość przypisania naruszeń w ramach grupy spółek. Sąd oddalił tę część w pkt 150–176 zaskarżonego wyroku.

17 W tym kontekście Sąd orzekł w pkt 157 zaskarżonego wyroku:

„[...] nie można uwzględnić zarzutu skarżącej, iż Komisja naruszyła zasady dowodowe regulujące możliwość przypisania naruszeń w ramach grupy spółek. Mianowicie ze względu na to, że w okresie naruszenia niemal cały kapitał posiadała Elf Aquitaine, Komisja mogła słusznie domniemywać braku jej autonomiczności i uznać, że do Elf Aquitaine należało przedstawienie dowodów wykazujących, że jej spółka zależna w autonomiczny sposób określała swój sposób działania na rynku”.

18 W pkt 158 zaskarżonego wyroku Sąd uznał, że w tych właśnie okolicznościach należało rozpatrzyć dowody przedstawione przez Elf Aquitaine w celu obalenia domniemania zastosowanego przez Komisję. W tym względzie zaznaczył w pkt 159 zaskarżonego wyroku, co następuje:

„[...] Komisja podejmuje w motywie 257 [spornej] decyzji argumenty podniesione przez Elf Aquitaine w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, w szczególności argumenty, zgodnie z którymi nigdy nie uczestniczyła ona ani bezpośrednio, ani pośrednio w kartelu MCAA, jest »zwykłą spółką holdingową« bez funkcji operacyjnych, Atofina korzysta z całkowitej autonomiczności w zakresie jej polityki handlowej i zachowania na rynku, dokumenty zawarte w aktach Komisji odnoszą się wyłącznie do Atofiny, a podmioty trzecie uznawały również, że tylko Atofina działała na rynku. Na tej podstawie stwierdza w kolejnym motywie, że argumenty

te są zwykłymi twierdzeniami, które nie obalają domniemania, zgodnie z którym Elf Aquitaine jest odpowiedzialna za działania swojej spółki zależnej, i zaznacza, że dokumenty dające ogólny zarys zarządzania handlowego nie są wystarczające dla obalenia tego domniemania”.

- 19 Następnie w pkt 160–176 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił szereg argumentów podniesionych przez wnoszącą odwołanie w celu obalenia domniemania zastosowanego wobec niej w spornej decyzji.

- 20 W pkt 184–188 i 192–199 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił zarzut piąty w jego trzech częściach dotyczących odpowiednio naruszenia zasad osobistej odpowiedzialności za czyny, legalności i domniemania niewinności.

- 21 W pkt 200–207 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił szósty z podniesionych przed nim zarzutów, który dotyczył naruszenia zasady dobrej administracji.

- 22 Jak wynika z pkt 208 zaskarżonego wyroku, wnosząca odwołanie w szóstym zarzucie podniesionym przed Sądem twierdziła, że nowe podejście Komisji do kryterium możliwości przypisania naruszeń spółek zależnych grup ich spółkom dominującym, co zastosowano w spornej decyzji, wywołuje niepewność prawną, wobec czego Sąd powinien był stwierdzić nieważność spornej decyzji w zakresie, w jakim dotyczyła wnoszącej odwołanie. Komisja stosuje bowiem kryteria możliwości przypisania odpowiedzialności odmienne od tych, które przyjęła w spornej decyzji wobec Akzo Nobel NV i Clariant AG, i tych, które zastosowała wobec Atofiny w decyzji C(2003) 4570 wersja ostateczna z dnia 10 grudnia 2003 r. dotyczącej postępowania na mocy art. 81 traktatu WE oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/E-2/37.857 – Nadtlutki organiczne) (Dz.U. 2005, L 110, s. 44, zwanej dalej „decyzją w sprawie nadtlutków organicznych”).

23 Oddalając ten zarzut w pkt 210–216 zaskarżonego wyroku, Sąd orzekł w szczególności w pkt 213 zaskarżonego wyroku:

„W niniejszym przypadku, chociaż Komisja postanowiła przypisać odpowiedzialność za stwierdzone naruszenie przedsiębiorstwu złożonemu ze spółki dominującej i jej spółki zależnej, podczas gdy nie dokonałaby tego w jej wcześniejszej praktyce, jej decyzja nie może jednak naruszać zasady pewności prawa. [...] W konsekwencji, ponieważ w niniejszym przypadku Komisja słusznie uznała, że Elf Aquitaine i jej spółka zależna Arkema stanowią razem jedno przedsiębiorstwo i nałożyła grzywnę solidarnie na obie spółki, nie naruszyła ona zasady pewności prawa”.

24 W pkt 220 i nast. zaskarżonego wyroku Sąd oddalił jeden po drugim podniesione przed nim zarzuty od ósmego do jedenastego, stwierdzając następnie w pkt 244 zaskarżonego wyroku, że wniesioną doń skargę należy oddalić w całości.

Żądania stron

25 Wnosząca odwołanie wnosi w nim do Trybunału:

- tytułem żądania głównego o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku;
- o uwzględnienie żądań zgłoszonych w pierwszej instancji;
- w konsekwencji o stwierdzenie nieważności art. 1 lit. d), art. 2 lit. c), art. 3 i art. 4 pkt 9 spornej decyzji;

- tytułem żądania ewentualnego o uchylenie lub obniżenie grzywny 45 mln EUR nałożonej solidarnie na Arkemę i Elf Aquitaine w art. 2 lit. c) spornej decyzji na podstawie jego nieograniczonego prawa orzekania i

- w każdym razie obciążenie Komisji kosztami, w tym kosztami poniesionymi przez wnoszącą odwołanie przed Sądem.

²⁶ Komisja wnosi do Trybunału o:

- oddalenie odwołania i

- obciążenie wnoszącej odwołanie kosztami postępowania.

W przedmiocie odwołania

²⁷ W pierwszej kolejności wnosząca odwołanie podnosi pięć zarzutów dotyczących odpowiednio:

- naruszenia prawa przez Sąd z tego powodu, że nie wyciągnął konsekwencji z represyjnego charakteru sankcji wynikających z zastosowania art. 101 TFUE;

- naruszenia prawa do obrony spowodowanego błędną wykładnią zasad słuszności i równości stron;
- naruszenia prawa w odniesieniu do obowiązku uzasadnienia;
- naruszenia art. 263 TFUE wynikającego z przekroczenia granic kontroli legalności;
- naruszenia przepisów regulujących możliwość przypisania sankcji w dziedzinie prawa konkurencji.

²⁸ Posiłkowo wnosząca odwołanie podnosi sześć zarzutów, twierdząc, że naruszenia prawa popełnione przez Sąd powinny przynajmniej doprowadzić do uchylecia lub zmniejszenia grzywny nałożonej na wnoszącą odwołanie.

W przedmiocie zarzutu pierwszego dotyczącego naruszenia prawa przez Sąd z tego powodu, że nie wyciągnął konsekwencji z represyjnego charakteru sankcji wynikających z zastosowania art. 101 TFUE

Argumentacja stron

²⁹ Wnosząca odwołanie twierdzi, że nie można kwestionować represyjnego charakteru – w rozumieniu art. 6 ust. 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”) – sankcji nakładanych na podstawie art. 101 TFUE.

30 W tych warunkach zdaniem wnoszącej odwołanie Sąd w szczególności w pkt 185–187 oraz 194–197 zaskarżonego wyroku w błędny sposób zastosował zasady osobistej odpowiedzialności za czyny i indywidualizacji kar oraz domniemania niewinności gwarantowane w art. 6 ust. 1 i 2 EKPC.

31 I tak z jednej strony, ogólnie rzecz biorąc, Sąd w błędny sposób zastosował te ostatnie zasady wyłącznie wobec przedsiębiorstwa złożonego z Elf Aquitaine i Arkemy, to jest jednostki pozbawionej jakiegokolwiek osobowości prawnej, a nie wobec tych dwóch spółek jako odrębnych osób prawnych, które jako jedyne miały cechy niezbędne do tego, by skorzystać w skuteczny i konkretny sposób z praw podmiotowych wynikających ze wspomnianych zasad. Czyniąc to, Sąd zanegował skuteczny i konkretny charakter praw podmiotowych wynikających ze wspomnianych zasad, nie pozwalając na skorzystanie z nich przez podmioty, które jako jedyne były do tego uprawnione, co ostatecznie pozwoliło mu na ograniczenie dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

32 Z drugiej strony, patrząc bardziej szczegółowo, powyższe podejście doprowadziło Sąd do wykluczenia wnoszącej odwołanie z zakresu zastosowania:

— zasady domniemania niewinności poprzez zanegowanie wobec niej jakiegokolwiek znaczenia wstępnego dochodzenia i

— zasad osobistej odpowiedzialności za czyny i indywidualizacji kar poprzez stwierdzenie w pkt 97, 152, 167 i 186 zaskarżonego wyroku, że przypisanie odpowiedzialności spółce dominującej nie opiera się na „stosunku podlegania do naruszenia istniejącym między spółką dominującą a zależną ani tym bardziej na udziale tej pierwszej w tym naruszeniu”, i pozbawienie w ten sposób znaczenia zbioru przesłank przedstawionych przez wnoszącą odwołanie, zmierzających do wykazania, że nie popełniła osobiście żadnego naruszenia, nie miała wiedzy o popełnieniu

spornego naruszenia, a jej spółka zależna dysponowała autonomicznością na rynku.

- 33 Ponadto wnosząca odwołanie twierdzi, że Sąd nie mógł skutecznie powołać się w pkt 210 i 212 zaskarżonego wyroku na zasadę skuteczności unijnego prawa konkurencji wobec jednostki, aby ograniczyć jej prawa podstawowe, wzmacniając uprawnienia Komisji.
- 34 Komisja twierdzi w szczególności, że pierwszy zarzut odwołania nie odpowiada żadnemu zarzutowi podniesionemu w pierwszej instancji i nie dotyczy bezpośrednio żadnej części zaskarżonego wyroku.

Ocena Trybunału

- 35 Zgodnie z art. 113 ust. 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem odwołanie nie może zmieniać przedmiotu postępowania, które toczyło się przed Sądem. Tym samym właściwość Trybunału w ramach odwołania jest ograniczona do oceny rozstrzygnięcia prawnego przyjętego względem zarzutów omawianych w pierwszej instancji. Strona nie może więc zmieniać przedmiotu wspomnianego postępowania, podnosząc po raz pierwszy przed Trybunałem zarzut, który mogła podnieść przed Sądem, ale nie podniosła, gdyż byłoby to równoznaczne z umożliwieniem jej wniesienia do Trybunału, którego kompetencje w postępowaniu odwoławczym są ograniczone, sprawy o szerszym zakresie niż sprawa rozpoznana przez Sąd (zob. podobnie w szczególności wyroki: z dnia 1 czerwca 1994 r. w sprawie C-136/92 P Komisja przeciwko Brazzelli Lualdi i in., Rec. s. I-1981, pkt 59; z dnia 30 marca 2000 r. w sprawie C-266/97 P VBA/VGB i in., Rec. s. I-2135, pkt 79; a także z dnia 14 października 2010 r. C-280/08 P Deutsche Telekom przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-9555, pkt 34). Zarzut taki należy zatem uznać za niedopuszczalny na etapie odwołania.

- 36 W niniejszym przypadku w pierwszym zarzucie wnosząca odwołanie nie wytyka Sądowi, że zanegował charakter „karny” w rozumieniu orzecznictwa dotyczącego art. 6 EKPC grzywien nakładanych na podstawie art. 81 WE, lecz zasadniczo, że naruszył prawa podstawowe, które przysługują jej jako osobie prawnej, którą uznano za odpowiedzialną za naruszenie, z którym wiążą się sankcje, które jej zdaniem mają taki charakter. Ponieważ z tego punktu widzenia niniejszy zarzut nie zmienia przedmiotu sporu przed Sądem, nie należy odrzucać go jako niedopuszczalnego (zob. analogicznie wyrok z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie C-229/05 P PKK i KNK przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-439, pkt 66, 67).
- 37 Jak jednak wynika w szczególności z pkt 27, 87 i 99 niniejszego wyroku, szczególnie zastrzeżenia wysunięte przez Elf Aquitaine w ramach tego zarzutu pokrywają się zasadniczo z zastrzeżeniami wysuniętymi w ramach innych zarzutów odwołania, szczególnie drugim i piątym. Ponieważ zastrzeżenia te nie mają rzeczywistego niezależnego charakteru względem tych innych zarzutów, nie ma potrzeby rozpatrywania ich w tym miejscu.
- 38 Tak samo w zakresie w jakim w zarzucie pierwszym podnosi się wobec Sądu w sposób ogólny, że niesłusznie zastosował zasady osobistej odpowiedzialności za czyny i personalizacji kar oraz domniemania niewinności nie wobec samej wnoszącej odwołanie, lecz wobec „przedsiębiorstwa” złożonego w szczególności z Elf Aquitaine i jej spółki zależnej Arkema, oznacza to podniesienie istotnego naruszenia tych zasad względem wnoszącej odwołanie i zakwestionowaniem dokonanej przez Sąd wykładni pojęcia „przedsiębiorstwo” w rozumieniu art. 81 WE. Ponieważ zastrzeżenia te pokrywają się z pewnymi aspektami zarzutów drugiego i piątego, należy rozpatrzeć je w ramach badania tych zarzutów.
- 39 Co się tyczy zastrzeżenia sformułowanego w pkt 33 niniejszego wyroku, wystarczy zaznaczyć, że wbrew opinii wnoszącej odwołanie Sąd nie stwierdził w pkt 210 i 212 zaskarżonego wyroku, by na zasadę skuteczności unijnego prawa konkurencji można było powołać się wobec jednostki celem ograniczenia jej praw podstawowych.

- 40 Ponieważ zastrzeżenie to opiera się na błędnej interpretacji zaskarżonego wyroku, należy je oddalić jako bezzasadne.
- 41 Wobec powyższego w następnej kolejności należy rozpatrzyć zarzut piąty.

W przedmiocie zarzutu piątego dotyczącego naruszenia przepisów regulujących możliwość przypisania sankcji w dziedzinie prawa konkurencji

W przedmiocie pierwszej części zarzutu piątego, zgodnie z którą represyjny charakter sankcji wynikających z zastosowania art. 101 TFUE, podkreśla niedopuszczalny w prawie Unii charakter domniemania odpowiedzialności de facto niewzruszalnego zastosowanego wobec wnoszącej odwołanie

— Argumentacja stron

- 42 Wnosząca odwołanie twierdzi, że represyjny charakter sankcji wynikających z zastosowania art. 101 TFUE i instytucjonalne połączenie uprawnień po stronie organu dochodzeniowego powinny być uniemożliwić w sposób niepodlegający konwalidacji, by Sąd zaakceptował zastosowanie przez Komisję domniemania odpowiedzialności zamiast zażądać dowodu ingerowania wnoszącej odwołanie w zarządzanie jej spółki zależnej.

43 Jest tak, tym bardziej że takie domniemanie jest de facto niewzruszalne, gdyż ten charakter niewzruszalny neguje w szczególności reguły rządzące ciężarem dowodu i domniemaniem niewinności.

44 Zdaniem wnoszącej odwołanie niewzruszalny charakter domniemania, tak jak zinterpretował je Sąd, wynika z połączenia następujących elementów:

— stwierdzenie w pkt 86 i 150 zaskarżonego wyroku, że związek kapitałowy jest sam w sobie wystarczający dla zastosowania domniemania braku autonomiczności spółki zależnej;

— dopuszczenie przez Sąd w pkt 105 zaskarżonego wyroku uprawnień dyskrecjonalnych Komisji w zakresie przypisania odpowiedzialności za naruszenie, jeżeli spółka dominująca posiada 98% lub więcej kapitału jej spółki zależnej, i

— sposób oceny przez Sąd w pkt 160 i nast. zaskarżonego wyroku zbioru poszlak przedstawionych przez wnoszącą odwołanie, zmierzających do wykazania braku jej wpływu na zarządzanie jej spółki zależnej.

45 Zdaniem wnoszącej odwołanie w tym ostatnim względzie Sąd odrzuca wartość dowodową wspomnianego zbioru poszlak, wymagając od niej dowodów braku wpływu, które z konieczności są negatywne. Sąd wymaga „probatio diabolica”, który generalnie jest niedopuszczalny w systemie dowodowym Unii. Według wnoszącej odwołanie takie uregulowanie niewzruszalnego dowodu musi być zakazane przede wszystkim, ponieważ narusza prawo dostępu do skutecznej kontroli sądowej.

- 46 Zdaniem wnoszącej odwołanie Sąd w sposób niedopuszczalny odwrócił ciężar dowodu spoczywający na organie dochodzeniowym, w szczególności odrzucając jeden po drugim poszlaki, które wnosząca odwołanie przedstawiła Komisji zgodnie z wyrokiem z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-97/08 P Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8237, pkt 65. W ten sposób według wnoszącej odwołanie Sąd doprowadził do niedopuszczalnej nierównowagi między wnoszącą odwołanie, na której spoczywa ciężar niemożliwy do uniesienia, a Komisją, która może ograniczyć się do domniemania odpowiedzialności, aby zastosować sankcje represyjne, korzystając przy tym z rzekomych uprawnień dyskrejonalnych w zakresie zastosowania lub niezastosowania takiego domniemania.
- 47 Wnosząca odwołanie podnosi poza tym, że Sąd – wbrew temu, co stwierdza w pkt 171 zaskarżonego wyroku – nie dokonał oceny elementów zbioru poszlak w ich całości. Wnosząca odwołanie uważa, że zgodnie z wymogami wynikającymi z ww. wyroku w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, ten zbiór poszlak dotyczył więzi organizacyjnych, gospodarczych i prawnych między jej spółką zależną i nią samą, które jej zdaniem wykazują, iż nie stanowią one jednego podmiotu gospodarczego. Moc dowodowa tego zbioru poszlak wynika ze spójności wszystkich poszlak, a nie koniecznie z każdej poszlaki rozpatrywanej odrębnie.
- 48 Komisja uważa, że Sąd w pkt 172 i 173 zaskarżonego wyroku wskazał, iż domniemanie braku autonomiczności spółki zależnej nie jest niewzruszalne. Utrzymuje ona również, że podniesiony przed Sądem zarzut dotyczący możliwości przypisania został oddalony, gdyż jak wynika w szczególności z pkt 163–165, 167 i 169 zaskarżonego wyroku, wnosząca odwołanie ograniczyła się do twierdzeń niepartycznych dowodami. Sam fakt zażądania dowodów na poparcie zwykłego twierdzenia nie czyni według Komisji rozpatrywanego domniemania niewzruszalnym.
- 49 Zdaniem Komisji posiadanie przez spółkę matkę całości lub prawie całości kapitału spółki zależnej pozwala jedynie zakładać aż do wykazania przeciwnieństwa, że spółki te należą do tego samego „przedsiębiorstwa” zgodnie z art. 101 ust. 1 TFUE.

W niniejszym przypadku wnosząca odwołanie nie może zarzucać Komisji uznania, że domniemanie nie zostało obalone, skoro ograniczyła się do przedstawienia twierdzeń o „autonomiczności” niewystarczająco udowodnionych lub argumentów niemających znaczenia dla określenia, czy spółka zależna i spółka dominująca stanowią jeden podmiot gospodarczy.

- 50 Jeżeli chodzi o argumentację wnoszącej odwołanie przedstawioną w pkt 47 niniejszego wyroku, Komisja utrzymuje, że w rzeczywistości wnosząca odwołanie wydaje się kwestionować ocenę dowodów dokonaną przez Sąd, co jest niedopuszczalne w odwołaniu. Sąd dokonał zresztą oceny całości. Jeżeli nie miał sposobności oceny niektórych rzekomych poszlak, to wynikało to zdaniem Komisji po prostu z tego, że większość tych poszlak nie była poparta dowodami.

— Ocena Trybunału

- 51 W zakresie w jakim w pierwszej części zarzutu piątego wnosząca odwołanie kwestionuje połączenie ról Komisji w dziedzinie unijnej polityki konkurencji, należy stwierdzić, że usiłuje w ten sposób zmienić przedmiot sporu przed Sądem niezgodnie z art. 113 ust. 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem. W tym zakresie należy zatem uznać tę część za niedopuszczalną zgodnie z orzecznictwem przywołanym w pkt 35 niniejszego wyroku.
- 52 Niemniej niniejszą część należy uznać za dopuszczalną w zakresie, w jakim skierowana jest – niezależnie od rozważań wywodzonych z tego połączenia – przeciw zastosowaniu w zaskarżonym wyroku domniemania, zgodnie z którym co do zasady spółka dominująca posiadająca całość lub prawie całość kapitału jej spółki zależnej może być

uważana za odpowiedzialną za zachowanie tej spółki zależnej stanowiące naruszenie reguł Unii w dziedzinie konkurencji.

- 53 W tym względzie należy przypomnieć na wstępie, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie przedsiębiorstwa oznacza każdą jednostkę wykonującą działalność gospodarczą niezależnie od jej formy prawnej i sposobu finansowania. Trybunał wyjaśnił w tym zakresie z jednej strony, że pojęcie przedsiębiorstwa w tym kontekście należy rozumieć jako oznaczające jednostkę gospodarczą, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych, a z drugiej strony, że jeżeli taka jednostka gospodarcza narusza zasady konkurencji, to musi odpowiedzieć za to naruszenie zgodnie z zasadą odpowiedzialności osobistej (zob. wyroki: z dnia 20 stycznia 2011 r. w sprawie C-90/09 P *General Química i in. przeciwko Komisji*, Zb.Orz. s. I-1, pkt 34, 35 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 29 marca 2011 r. w sprawach połączonych C-201/09 P i C-216/09 P *ArcelorMittal Luxembourg przeciwko Komisji i Komisja przeciwko ArcelorMittal Luxembourg i in.*, Zb.Orz. s. I-2239, pkt 95).
- 54 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zachowanie spółki zależnej może być przypisane spółce dominującej w szczególności, jeżeli pomimo posiadania odrębnej osobowości prawnej nie określa w sposób autonomiczny swojego zachowania rynkowego, lecz stosuje zasadniczo instrukcje dawane jej przez spółkę dominującą z uwagi głównie na więzy gospodarcze, organizacyjne i prawne łączące oba te podmioty prawa (zob. ww. wyroki: w sprawie *Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji*, pkt 58; a także w sprawie *General Química i in. przeciwko Komisji*, pkt 37).
- 55 Ponieważ bowiem w takiej sytuacji spółka dominująca i jej spółka zależna są częścią tej samej jednostki gospodarczej i tworzą w ten sposób jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, Komisja może skierować decyzję nakładającą grzywny do

spółki dominującej, bez konieczności ustalania jej bezpośredniego zaangażowania w naruszenie (zob. ww. wyroki: w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 59; a także w sprawie General Química i in. przeciwko Komisji, pkt 38).

56 W tym względzie Trybunał wyjaśnił, że w tym szczególnym przypadku, gdy spółka dominująca posiada 100% kapitału swej spółki zależnej, która popełniła naruszenie reguł Unii w dziedzinie konkurencji, po pierwsze, ta spółka dominująca może wywierać decydujący wpływ na zachowanie tej spółki zależnej, i po drugie, istnieje wzruszalne domniemanie, iż owa spółka dominująca faktycznie wywiera taki wpływ (zwane dalej „domniemaniami faktycznego wywierania decydującego wpływu”) (zob. w szczególności wyrok z dnia 25 października 1983 r. w sprawie 107/82 AEG-Telefunken przeciwko Komisji, Rec. s. 3151, pkt 50; ww. wyroki: w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 60; w sprawie General Química i in. przeciwko Komisji, pkt 39; a także w sprawie ArcelorMittal Luxembourg przeciwko Komisji i Komisja przeciwko ArcelorMittal Luxembourg i in., pkt 97).

57 W tych okolicznościach wystarczy, że Komisja wykaże, iż cały kapitał spółki zależnej znajduje się w posiadaniu spółki dominującej, aby przyjąć, że ta ostatnia wywiera decydujący wpływ na politykę handlową owej spółki zależnej. Komisja będzie mogła następnie uznać spółkę dominującą za solidarnie odpowiedzialną za zapłatę grzywny nałożonej na jej spółkę zależną, chyba że owa spółka dominująca, na której spoczywa ciężar obalenia tego domniemania, przedstawi wystarczające dowody pozwalające wykazać, że jej spółka zależna zachowuje się na rynku w sposób autonomiczny (zob. wyrok z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. s. I-9925, pkt 29; ww. wyroki: w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 61; w sprawie General Química i in. przeciwko Komisji, pkt 40; a także w sprawie ArcelorMittal Luxembourg przeciwko Komisji i Komisja przeciwko ArcelorMittal Luxembourg i in., pkt 98).

58 Z orzecznictwa wynika również, że w celu stwierdzenia, czy spółka zależna określa swe zachowanie na rynku w sposób autonomiczny, należy uwzględnić wszystkie istotne okoliczności dotyczące związków gospodarczych, organizacyjnych i prawnych wiążących tę spółkę zależną ze spółką dominującą, które mogą różnić się w poszczególnych

przypadkach, a których przez to nie można wymienić w sposób wyczerpujący (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 73, 74).

- 59 Domniemanie faktycznego wywierania decydującego wpływu ma w szczególności doprowadzić do ustanowienia równowagi między znaczeniem z jednej strony celu polegającego na zwalczaniu zachowań sprzecznych z regułami konkurencji, przede wszystkim sprzecznych z art. 101 TFUE, i zapobieganie ich powtarzaniu, a z drugiej strony wymogami wynikającymi z niektórych zasad ogólnych prawa Unii, takich jak w szczególności zasady domniemanie niewinności, indywidualizacji kar i pewności prawa oraz prawo do obrony, w tym zasada równości stron. W szczególności z tego powodu domniemanie to – jak wynika z utrwalonego orzecznictwa przytoczonego w pkt 56 niniejszego wyroku – jest wzruszalne.
- 60 Należy przypomnieć ponadto, że domniemanie to opiera się na ustaleniu, iż z wyjątkiem rzeczywiście nadzwyczajnych okoliczności spółka posiadająca całość kapitału spółki zależnej może ze względu tylko na ten udział w kapitale wywierać decydujący wpływ na zachowanie tej spółki zależnej, a poza tym że badanie, czy faktycznie nie skorzystano z tej możliwości wywierania wpływu, normalnie najlepiej prowadzić jest w sferze jednostek, przeciw którym działa to domniemanie.
- 61 W tych okolicznościach, gdyby zainteresowana strona mogła obalić wspomniane domniemanie, podnosząc zwykłe twierdzenia niepoparte dowodami, byłoby ono w znacznym stopniu bezużyteczne.
- 62 Poza tym z orzecznictwa wynika, że domniemanie – nawet trudne do obalenia – mieści się w dopuszczalnych granicach, jeżeli jest proporcjonalne do zamierzonego celu, istnieje możliwość przedstawienia dowodu przeciwnego i zagwarantowane jest

prawo do obrony (zob. podobnie wyrok z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie C-45/08 Spector Photo Group i Van Raemdonck, Zb.Orz. s. I-12073, pkt 43, 44; a także wyrok ETPC w sprawie Janosevic przeciwko Szwecji z dnia 23 lipca 2002 r., *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VII, § 101 i nast.).

- 63 W niniejszej sprawie z pkt 46 i 47 niniejszego wyroku wynika, że wnosząca odwołanie nie kwestionuje jako takiej zgodności z prawem domniemania faktycznego wywierania decydującego wpływu, o którym mowa w pkt 56 i 57 niniejszego wyroku. Nie kwestionuje ona również zastosowania w okolicznościach niniejszej sprawy tego rodzaju domniemania, w przypadku gdy spółka dominująca posiada 98% kapitału swej spółki zależnej.
- 64 Argumentacja wnoszącej odwołanie przedstawiona w pkt 43–47 niniejszego wyroku opiera się natomiast na twierdzeniu, iż Sąd zastosował do okoliczności faktycznych niewzruszalną formę tego domniemania.
- 65 Tymczasem wbrew temu, co utrzymuje wnosząca odwołanie, podejście przyjęte przez Sąd w zaskarżonym wyroku względem dowodów przedstawionych przez wnoszącą odwołanie nie stanowi w swej całości probatio diabolica. Jak bowiem wynika z pkt 58 niniejszego wyroku, do podmiotów, które zamierzają obalić domniemanie faktycznego wywierania decydującego wpływu, należy przedstawić dowodu związków gospodarczych, organizacyjnych i prawnych wiążących daną spółkę zależną ze spółką dominującą, które według nich mogą wykazać, iż nie stanowią one jednego podmiotu gospodarczego.
- 66 W tym względzie sama okoliczność, że dany podmiot w konkretnym przypadku nie przedstawi dowodów, które mogłyby obalić domniemanie wywierania decydującego wpływu, nie oznacza, że domniemania tego nie można obalić w żadnym wypadku.

- 67 W tych okolicznościach należy oddalić zastrzeżenia sformułowane w pkt 44 tiret trzecie oraz w pkt 45–47 niniejszego wyroku w zakresie, w jakim twierdzi się w nich zasadniczo, że dokonana przez Sąd ocena argumentów podniesionych przez wnoszącą odwołanie dowodzi ze względu na sam fakt wyniku tej oceny – negatywnego z perspektywy wnoszącej odwołanie – istnienia probatio diabolica.
- 68 Natomiast w zakresie w jakim zastrzeżenia zmierzają w rzeczywistości do uzyskania od Trybunału nowej oceny okoliczności faktycznych ustalonych przez Sąd, należy uznać je za niedopuszczalne na etapie odwołania. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem jedynie Sąd jest bowiem właściwy do dokonywania, po pierwsze, ustaleń faktycznych, z wyjątkiem sytuacji gdy nieprawidłowość jego ustaleń wynika z przedstawionych mu akt sprawy, a po drugie, oceny tych okoliczności faktycznych. Ocena okoliczności faktycznych nie stanowi zatem, z wyjątkiem przypadków wypaczenia przedstawionych mu dowodów, kwestii prawnej podlegającej jako taka kontroli Trybunału (zob. w szczególności wyrok z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie C-425/07 P AEPI przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-3205, pkt 44 i przytoczone tam orzecnictwo).
- 69 W zakresie w jakim alternatywnie te same zastrzeżenia można interpretować jako podnoszące naruszenie przez Sąd zakresu jego kontroli, pokrywają się z czwartym zarzutem odwołania i w konsekwencji nie ma potrzeby badania ich odrębnie w ramach niniejszej części zarzutu piątego.
- 70 Co się tyczy poza tym zastrzeżenia przedstawionego w pkt 44 tiret pierwsze niniejszego wyroku, zgodnie z którym sama wysokość udziału w kapitale spółki zależnej wystarcza dla uruchomienia domniemania faktycznego wywierania decydującego wpływu, należy zaznaczyć, że fakt, iż trudno jest przedstawić dowód przeciwny w celu obalenia domniemania, nie powoduje sam w sobie, że jest ono faktycznie niewzruszalne, zwłaszcza jeżeli podmioty, przeciw którym działa to domniemanie, są najlepiej predestynowane, by poszukać tych dowodów w ich własnej sferze działalności.

- 71 Jeżeli chodzi o drugi aspekt przywołany przez wnoszącą odwołanie w celu wykazania faktycznie niewzruszalnego charakteru domniemania zastosowanego przez Sąd, przedstawionego w pkt 44 tiret drugie niniejszego wyroku, należy zaznaczyć, że przy założeniu, iż Sąd w pkt 105 zaskarżonego wyroku uznał uprawnienia dyskrecjonalne Komisji, o których mowa w tym tiret drugim, takie uznanie względnie takie uprawnienia nie mają żadnego wpływu na kwestię, czy domniemanie zastosowane w zaskarżonym wyroku jest niewzruszalne. Wynika z tego, że nie można uwzględnić tej argumentacji.
- 72 Wobec powyższego należy oddalić pierwszą część zarzutu piątego.

W przedmiocie drugiej części zarzutu piątego, zgodnie z którą domniemanie odpowiedzialności zastosowane przez Sąd, oparte na pojęciu przedsiębiorstwa, neguje zasadę autonomiczności osób prawnych

— Argumentacja stron

- 73 Wnosząca odwołanie podnosi, że zaskarżony wyrok narusza zasadę pomocniczości, zakłócając w istotny sposób zasadę autonomiczności osób prawnych – jeden z najważniejszych fundamentów prawnych prawa spółek państw członkowskich.
- 74 Zdaniem wnoszącej odwołanie Sąd narusza prawo, stwierdzając, że co się tyczy przedsiębiorstwa, względem którego ma zająć stanowisko, może zdecydować o niestosowaniu wobec osoby prawnej wchodzącej w skład tego przedsiębiorstwa ani zasady autonomiczności, ani prawa do obrony.

- 75 Poza tym zdaniem wnoszącej odwołanie Sąd również narusza prawo, uznając za zbędne wymagać od Komisji, by przedstawiła w swej decyzji konkretne wskazówki braku autonomiczności jej spółki zależnej na rynku.
- 76 Komisja podnosi, że zasada pomocniczości nie została przywołana przed Sądem, wobec czego jej naruszenie stanowi nowy zarzut, który jest niedopuszczalny na etapie odwołania. W każdym razie co do istoty zasada ta nie ma zastosowania w niniejszej sprawie, ponieważ Unia Europejska posiada wyłączną kompetencję w tej dziedzinie.
- 77 Poza tym pojęcie „przedsiębiorstwo” w rozumieniu prawa konkurencji jest pojęciem autonomicznym prawa Unii. Ponadto „autonomiczność” spółki nie jest niezgodna ze sformułowanym w orzecznictwie domniemaniem faktycznej kontroli spółki dominującej nad niektórymi z jej spółek zależnych.

— Ocena Trybunału

- 78 W zakresie w jakim niniejsza część dotyczy naruszenia zasady pomocniczości, należy stwierdzić jej niedopuszczalność na podstawie orzecznictwa przywołanego w pkt 35 niniejszego wyroku.
- 79 Następnie należy oddalić zastrzeżenie przedstawione w pkt 74 niniejszego wyroku, gdyż dotyczy ono ustalenia, którego Sąd nie dokonał ani też nie dał do zrozumienia w zaskarżonym wyroku.

- 80 Co się tyczy argumentu przedstawionego w pkt 75 niniejszego wyroku, z jego pkt 56 i 57 wynika, że w celu uruchomienia domniemania faktycznego wywierania decydującego wpływu w konkretnym przypadku Komisja nie jest zobowiązana do przedstawienia wskazówek dodatkowych względem tych, które wykazują możliwość zastosowania tego domniemania (zob. również podobnie ww. wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 62). Sąd nie popełnił więc błędu, nie wymagając – niezależnie od dowodów dotyczących działania wspomnianego domniemania – konkretnych dodatkowych poszlak na brak autonomii jej spółki zależnej na rynku.
- 81 Poza tym w zakresie w jakim w argumencie przytoczonym we wspomnianym pkt 75 zarzuca się brak zakwestionowania uzasadnienia spornej decyzji w odniesieniu do wnoszącej odwołanie, pokrywa się on z zarzutem trzecim, wobec czego nie ma potrzeby badania go w ramach niniejszej części zarzutu piątego.
- 82 Należy zatem oddalić drugą część zarzutu piątego.

W przedmiocie części trzeciej zarzutu piątego, zgodnie z którą zakres uznania przyznany Komisji dla zastosowania domniemania odpowiedzialności narusza zasady legalności i pewności prawa

— Argumentacja stron

- 83 Wnosząca odwołanie podnosi, że zaskarżony wyrok narusza wymóg jasności prawa i przewidywalności, który nakładają zarówno zasada legalności, jak i zasada pewności prawa. Zdaniem wnoszącej odwołanie z pkt 97, 152, 167, 186 i 194 zaskarżonego

wyroku wynika, że Sąd uważa, iż istnieją dwa reżimy odpowiedzialności w dziedzinie naruszeń prawa konkurencji. Pierwszy nakłada sankcje za bezpośredni udział spółek dominujących w naruszeniu prawa konkurencji jako współsprawców, przy czym udział taki jest „manifestacją ich własnej woli”. Drugi nakłada sankcje na spółki dominujące jako współwinne zachowań stanowiących naruszenie ich spółek zależnych, w których posiadają 100% udziałów, przy czym nie ma potrzeby rzeczywistego aktu uczestnictwa wykazującego ich współwinę, co upodabnia tę sytuację do reżimu odpowiedzialności za cudze czyny.

84 Zdaniem wnoszącej odwołanie, gdyby taki reżim odpowiedzialności za cudze czyny istniał w prawie konkurencji Unii, quod non, musiałby być dokładnie zdefiniowany i stosowany w sposób jasny i stały przez instytucje. Tymczasem uprawnienie dyskrecjonalne uznane przez Sąd w pkt 105 zaskarżonego wyroku jest nie do pogodzenia z tym wymogiem jasności i stałości.

85 Wnosząca odwołanie w tym względzie kwestionuje to, co określa jako „podwójne pomieszanie” dokonane przez Sąd w pkt 213 zaskarżonego wyroku, w pierwszej kolejności między przypisaniem odpowiedzialności spółce dominującej a odpowiedzialnością tej ostatniej za zapłatę grzywny i w drugiej kolejności między przypisaniem odpowiedzialności i ustaleniem grzywien, gdyż Sąd uzasadnia rzekomy zakres uznania Komisji co do przypisania odpowiedzialności zakresem uznania w dziedzinie grzywien.

86 Komisja uważa, że w zaskarżonym wyroku Sąd nie przyznaje Komisji zakresu uznania lub uprawnień dyskrecjonalnych co do oceny, czy spełnione są warunki przypisania spółce dominującej odpowiedzialności za naruszenie. „Zakres uznania” zaczyna działać dopiero na etapie, gdy Komisja – jeżeli jest w stanie przypisać odpowiedzialność za naruszenie wielu spółkom jednej grupy – decyduje się przypisać ją wszystkim spółkom grupy lub tylko niektórym spośród nich.

— Ocena Trybunału

- ⁸⁷ Wbrew temu, co utrzymuje wnosząca odwołanie, zarówno w ramach niniejszej części zarzutu piątego, jak i w zarzucie pierwszym podniesionych przed Trybunałem, Sąd nie ustanowił w pkt 97, 152, 167, 186 i 194 zaskarżonego wyroku „reżimu odpowiedzialności za cudze czyny” w prawie konkurencji Unii.
- ⁸⁸ W tym względzie należy przypomnieć, jak zasadniczo wskazał Sąd w pkt 97, 152, 167 i 186 zaskarżonego wyroku i jak wynika zresztą z pkt 53–55 niniejszego wyroku, że jeżeli spółka dominująca i jej spółka zależna stanowią część jednego „przedsiębiorstwa” w rozumieniu art. 101 TFUE, tym co uprawnia Komisję do skierowania decyzji nakładającej grzywny na spółkę dominującą, nie jest koniecznie stosunek podżegania do naruszenia między spółką dominującą a spółką zależną ani tym bardziej uwikłanie tej pierwszej w to naruszenie, lecz fakt, że dane spółki stanowią jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE.
- ⁸⁹ Ponadto z pkt 105 tego wyroku wynika, że Sąd nie uznał też „uprawnienia dyskrecjonalnego do przypisania jednej spółce odpowiedzialności za naruszenie popełnione przez inną spółkę” kwestionowanego w argumentacji wnoszącej odwołanie przedstawionej w pkt 84 niniejszego wyroku. We wspomnianym pkt 105 Sąd uznał bowiem zasadniczo, że uwaga sformułowana w motywie 260 spornej decyzji miała na celu jedynie oddalenie argumentu dotyczącego braku we wcześniejszych decyzjach skierowanych do Atofiny przypisania jej zachowania spółce dominującej. Uznając zasadniczo jedynie, że Komisja nie utrzymywała w kwestionowanych przed nim przez wnoszącą odwołanie rozważaniach, by przysługiwały jej uprawnienia dyskrecjonalne, Sąd nie stwierdził – wbrew temu, co sugeruje wnosząca odwołanie w ramach niniejszej części zarzutu piątego – że w prawie konkurencji Unii istnieje „reżim odpowiedzialności za cudze czyny”.

- 90 Argumentacja przedstawiona w pkt 83 i 84 niniejszego wyroku opiera się zatem na błędnych założeniach i należy ją oddalić.
- 91 Wynika z tego również, że gdyby zastrzeżenie przedstawione w pkt 85 niniejszego wyroku nie było niedopuszczalne z powodu braku jasności, należałoby w każdym razie oddalić je w zakresie, w jakim odpowiada argumentacji przedstawionej w pkt 83 i 84 niniejszego wyroku.
- 92 Należy zatem oddalić trzecią część zarzutu piątego.

W przedmiocie czwartej części zarzutu piątego, zgodnie z którą domniemanie odpowiedzialności narusza zasadę równego traktowania

Argumentacja stron

- 93 Wnosząca odwołanie podnosi naruszenie zasady równego traktowania w zakresie, w jakim Sąd stwierdził, że wnosząca odwołanie i inne spółki dominujące wymienione w spornej decyzji były traktowane w podobny sposób.
- 94 Zdaniem Komisji sam fakt, że w spornej decyzji, obok odwołania się do domniemania kontroli sprawowanej przez spółkę dominującą nad jej spółkami zależnymi w 100%,

zawarła dodatkowo więcej poszlak przeciwko spółce dominującej grupy Akzo Nobel, nie oznacza, by Komisja lub Sąd dopuściły się dyskryminacji wobec wnoszącej odwołanie. Oznacza to jedynie, że poszlaki dla przypisania odpowiedzialności za naruszenie spółce Akzo Nobel NV były „silniejsze”, a nie, że okoliczności pozwalające na przypisanie wnoszącej odwołanie odpowiedzialności za zachowanie Atofiny stanowiące naruszenie były niewystarczające.

— Ocena Trybunału

- ⁹⁵ Jak przypomniano w pkt 63 niniejszego wyroku, wnosząca odwołanie nie kwestionuje jako takiej zgodności z prawem domniemania faktycznego wywierania decydującego wpływu, o którym mowa w pkt 56 i 57 niniejszego wyroku, ani zastosowania w okolicznościach niniejszej sprawy tego rodzaju domniemania, w przypadku gdy spółka dominująca posiada 98% kapitału swej spółki zależnej.
- ⁹⁶ Z pkt 56, 57 i 80 niniejszego wyroku wynika, że zastosowanie domniemania faktycznego wywierania decydującego wpływu nie jest uzależnione od przedstawienia dodatkowych poszlak faktycznego wywierania wpływu przez spółkę dominującą (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 62).
- ⁹⁷ W tych warunkach sam fakt, że Komisja dysponowała takimi dodatkowymi poszlakami w odniesieniu do niektórych spółek dominujących, a wobec innych nie, i że wskazała je w spornej decyzji, nie stanowi braku prawnego, który Sąd powinien był zakwestionować w zaskarżonym wyroku.
- ⁹⁸ Wynika z tego, że czwartą część zarzutu piątego i w konsekwencji ten zarzut w całości należy oddalić.

W przedmiocie zarzutu drugiego dotyczącego naruszenia prawa do obrony spowodowanego błędną wykładnią zasad słuszności i równości stron

- 99 W drugim zarzucie wnosząca odwołanie podnosi, że pkt 64 zaskarżonego wyroku narusza prawo, gdyż Sąd naruszył w nim zasadę równości stron. Jak wynika wyraźnie z samego odwołania, ta część dołącza się tym samym do zastrzeżenia podniesionego w ramach pierwszego zarzutu podniesionego przed Trybunałem, który został przedstawiony w pkt 32 tiret pierwsze niniejszego wyroku.
- 100 Zarzut drugi dzieli się zasadniczo na dwie części, które należy rozpatrzyć łącznie.

Argumentacja stron

- 101 Część pierwsza dotyczy naruszenia prawa wnoszącej odwołanie do obrony od pierwszego etapu postępowania.
- 102 Zdaniem Elf Aquitaine co się tyczy jej prawa do obrony, Sąd zanegował jakiegokolwiek znaczenie dochodzenia prowadzonego przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Zarzuca ona Sądowi, że stwierdził, iż dotrzymano zasady równości stron, chociaż wnosząca odwołanie została powiadomiona o ciężących na niej podejrzaniach po raz pierwszy w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

¹⁰³ Takie naruszenie prawa wnoszącej odwołanie do obrony od pierwszego etapu postępowania jest niedopuszczalne z trzech powodów:

- przede wszystkim represyjny charakter sankcji wynikających z zastosowania art. 101 TFUE nie upoważnia Sądu do uznania, iż wystarczy, by gwarancje wpływające z art. 6 EKPC miały zastosowanie od chwili wysłania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, z wyłączeniem poprzedzającego etapu dochodzenia,

- następnie prawo do bycia poinformowanym i wysłuchanym od początku dochodzenia należy zdaniem wnoszącej odwołanie respektować, tym bardziej że nie była ona uwikłana w naruszenie i nawet nie wiedziała o nim w chwili jego popełnienia, i

- w końcu nie mając wiedzy o dochodzeniu i będąc poinformowaną o ciężących na niej podejrzaniach po raz pierwszy dopiero na etapie przedstawienia zarzutów, wnosząca odwołanie nie była nawet w stanie podjąć działania niezbędnego dla skutecznego przygotowania jej obrony. W tym zakresie Sąd nie odpowiedział na argumenty przedstawione przez wnoszącą odwołanie w trakcie wystąpień na rozprawie, iż mogła dopuścić do utraty ewentualnych dowodów autonomiczności jej spółki zależnej w trakcie czterech lat dochodzenia poprzedzającego przedstawienie zarzutów, co w sposób nieodwracalny uszczupliło jej prawo do obrony.

¹⁰⁴ Komisja podnosi, że ze względu na to, iż w niniejszym przypadku nie prowadziła działań dochodzeniowych wobec wnoszącej odwołanie, nie była zobowiązana do powiadomienia tej ostatniej o swoich podejrzaniach od chwili wstępnego postępowania wyjaśniającego.

- 105 Ponadto Komisja utrzymuje w szczególności, że w każdym razie nawet przy założeniu wykazania rzekomej nieprawidłowości podnoszonej przez wnoszącą odwołanie należałoby jeszcze zbadać, czy taka nieprawidłowość mogła konkretnie uszczuplić jej prawo do obrony w ramach spornego postępowania. Otóż posiadanej przez wnoszącą odwołanie możliwości, by próbować obalić wspomniane domniemanie lub podnosić, że domniemanie to nie ma zastosowania, w niczym nie uszczuplił fakt, że dopiero w chwili doręczenia pisma w sprawie przedstawienia zarzutów powzięła wiadomość o ciężących na niej podejrzeniach. Zdaniem Komisji ze względu na to, że rzekoma utrata dowodów autonomiczności spółki zależnej w tym okresie została jedynie wspomniana na rozprawie, oparty na niej argument jest niedopuszczalny. Poza tym takie twierdzenie nie jest poparte żadną poszlaką.
- 106 Druga część zarzutu drugiego dotyczy zanegowania potrzeby bezstronnego dochodzenia.
- 107 Wnosząca odwołanie twierdzi w tym względzie, że Sąd zanegował samą konieczność prowadzenia dochodzenia przez Komisję w sposób bezstronny.
- 108 Takie zanegowanie jest zdaniem wnoszącej odwołanie niedopuszczalne, ponieważ po pierwsze, bezstronne dochodzenie jest etapem wstępnym, który jest uważany za niezbędny dla umożliwienia Komisji ewentualnego skierowania aktu ścigania takiego jak pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 109 Po drugie, negując konieczność takiego dochodzenia, Sąd naruszył zdaniem wnoszącej odwołanie wymóg bezstronnego prowadzenia dochodzenia, który nakłada w szczególności zasada równości stron. Przyjmując takie stanowisko, Sąd, w sprzeczności z prawem do rzetelnego procesu i zasadą równości, zwolnił się z jakiegokolwiek kontroli bezstronnego charakteru dochodzenia. Brak takiej kontroli bezstronnego charakteru dochodzenia Komisji przez Sąd wynika zdaniem wnoszącej odwołanie

z zatwierdzenia przez Sąd zastosowania domniemania odpowiedzialności wobec wnoszącej odwołanie od samego początku dochodzenia, a wręcz od momentu, w którym Komisji doniesiono po raz pierwszy o naruszeniu.

- 110 Wnosząca odwołanie podnosi w tym względzie, że bezwzględnie stronniczy charakter dochodzenia wobec niej wynika z połączenia po stronie Dyrekcji generalnej ds. Konkurencji Komisji trzech odrębnych uprawnień do dochodzenia, rozpatrzenia sprawy i wydania decyzji. Jej zdaniem nie można dopuścić do takiego połączenia uprawnień po stronie Komisji, biorąc pod uwagę wyraźnie odtąd represyjny charakter sankcji wynikających z zastosowania art. 101 TFUE.
- 111 Komisja natomiast uważa, że wnosząca odwołanie nie zdołała wykazać, że Sąd odmówił kontroli bezstronności jej dochodzenia. Co się tyczy argumentacji wnoszącej odwołanie dotyczącej połączenia uprawnień po stronie Komisji (zob. pkt 110 niniejszego wyroku), Komisja podnosi w pierwszej kolejności, że jest ona niedopuszczalna, a w drugiej kolejności, że w każdym razie jest bezpodstawna.

Ocena Trybunału

- 112 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem i jak potwierdzono w art. 6 ust. 3 TUE prawa podstawowe stanowią integralną część ogólnych zasad prawa, których przestrzeganie zapewnia Trybunał. Trybunał wielokrotnie orzekał, że przestrzeganie prawa do obrony w postępowaniach administracyjnych z zakresu wspólnotowej polityki konkurencji stanowi ogólną zasadę prawa Unii (zob. w szczególności wyrok z dnia 3 września

2009 r. w sprawie C-534/07 P Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-7415, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 113 Odnosnie do procedury stosowania art. 81 WE z orzecznictwa wynika, że postępowanie administracyjne przed Komisją składa się z dwóch odrębnych następujących po sobie etapów, z których każdy ma własną wewnętrzną logikę, to jest z etapu wstępnego dochodzenia i etapu kontradyktoryjnego. Etap wstępnego dochodzenia trwający do przedstawienia zarzutów ma umożliwić Komisji zebranie wszystkich istotnych informacji potwierdzających – lub nie – istnienie naruszenia reguł konkurencji oraz zajęcie wstępnego stanowiska w przedmiocie kierunku jak i dalszego rozwoju postępowania. Etap kontradyktoryjny natomiast, trwający od przedstawienia zarzutów do wydania ostatecznej decyzji, musi umożliwić Komisji ostateczne rozstrzygnięcie w przedmiocie zarzucanego naruszenia (zob. w szczególności podobnie wyrok z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-8375, pkt 181–183; ww. wyrok w sprawie Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, pkt 27).
- 114 Odnosnie do etapu wstępnego dochodzenia Trybunał sprecyzował, że rozpoczyna się w dniu, w którym Komisja, wykonując uprawnienia przyznane jej przez prawodawcę unijnego, podejmuje działania równoznaczne z przedstawieniem zarzutu popełnienia naruszenia i pociągające za sobą poważne konsekwencje dla sytuacji podejrzewanych przedsiębiorstw (zob. ww. wyrok w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 182; wyrok z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-105/04 P Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8725, pkt 38).
- 115 Dopiero na początku kontradyktoryjnego etapu postępowania administracyjnego dany podmiot pismem w sprawie przedstawienia zarzutów zostaje poinformowany o wszystkich istotnych okolicznościach, na których opiera się Komisja na tym etapie postępowania. W konsekwencji dopiero po przesłaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów zainteresowane przedsiębiorstwo może w pełni powoływać się na swoje prawo do obrony. (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 315, 316; w sprawie Nederlandse Federatieve

Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, pkt 47; a także wyrok z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawie C-407/04 P Dalmine przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-829, pkt 59).

- 116 Tym samym środki dochodzeniowe podjęte przez Komisję na wstępnym etapie dochodzenia, a w szczególności środki kontrolne i żądania udzielenia informacji, mogą w pewnych sytuacjach oznaczać ze swej natury postawienie zarzutu naruszenia reguł Unii w dziedzinie konkurencji i mogą mieć poważne konsekwencje dla sytuacji zainteresowanych przedsiębiorstw.
- 117 Istotne jest zatem, by nie dopuścić do możliwości nieodwracalnego naruszenia prawa do obrony na tym etapie postępowania administracyjnego, ponieważ podjęte środki dochodzeniowe mogą mieć decydujący charakter dla ustalenia dowodów bezprawnych zachowań przedsiębiorstw mogących prowadzić do pociągnięcia ich do odpowiedzialności (zob. podobnie wyroki: z dnia 21 września 1989 r. w s prawach połączonych 46/87 i 227/88 Hoechst przeciwko Komisji, Rec. s. 2859, pkt 15; a także z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 63).
- 118 Stąd w odniesieniu do dotrzymania rozsądnego terminu Trybunał orzekł zasadniczo, że ocena źródła ewentualnych przeszkód dla skutecznego wykonywania prawa do obrony nie może być ograniczona jedynie do etapu kontryktoryjnego postępowania administracyjnego, lecz musi obejmować całe postępowanie i odnosić się do łącznego czasu trwania tego postępowania (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, pkt 49, 50; a także wyrok z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-113/04 P Technische Unie przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8831, pkt 54, 55).
- 119 Podobne rozważania znajdują zastosowanie do kwestii, czy i w jakim zakresie Komisja ma obowiązek przekazać zainteresowanemu przedsiębiorstwu – począwszy od

wstępnego etapu dochodzenia – określone informacje na temat przedmiotu i celu dochodzenia, które umożliwią mu zachowanie skuteczności jego prawa do obrony na etapie kontrydiktoryjnym.

- 120 Nie oznacza to jednak, by Komisja było zobowiązana – już od pierwszego działania podjętego wobec danego podmiotu – w każdym przypadku do powiadomienia tego podmiotu o samej możliwości środków dochodzeniowych lub ścigania opartych na prawie konkurencji Unii, przede wszystkim jeżeli wskutek takiego powiadomienia mogłaby zostać nienależycie zagrożona skuteczność dochodzenia Komisji (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 60).
- 121 Poza tym Trybunał orzekł już, że zasada odpowiedzialności osobistej nie stoi na przeszkodzie temu, aby Komisja rozważyła najpierw nałożenie sankcji na spółkę będącą sprawcą naruszenia reguł konkurencji przed zbadaniem, czy ewentualnie naruszenie może być przypisane jej spółce dominującej (zob. wyrok z dnia 24 września 2009 r. w sprawach połączonych C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P i C-137/07 P Erste Group Bank i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8681, pkt 82).
- 122 Jeżeli zatem adresat pisma w sprawie przedstawienia zarzutów jest w stanie należycie przedstawić swoje stanowisko w toku kontrydiktoryjnego postępowania administracyjnego co do prawdziwości i znaczenia faktów i okoliczności zarzuczanych przez Komisję, nie jest ona co do zasady zobowiązana – wbrew temu, co utrzymuje wnosząca odwołanie – do skierowania środka dochodzeniowego do tego adresata przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 123 Wniosku tego nie mogą podważać w niniejszym przypadku argumenty przedstawione w pkt 109 i 110 niniejszego wyroku.
- 124 Argument, o którym mowa w pkt 110 niniejszego wyroku, należy uznać za niedopuszczalny z tych samych powodów co argumenty zawarte w pkt 35 i 51 tego wyroku.

- 125 Podobnie co się tyczy argumentacji przedstawionej w pkt 109 niniejszego wyroku, chociaż z akt przedłożonych Sądowi wynika, że wnosząca odwołanie podniosła przed nim brak jakiegokolwiek środka podjętego w dochodzeniu wstępnym bezpośrednio względem niej, nie oznacza to jednak, że wnosząca odwołanie zwróciła się doń o zakwestionowanie rzekomo bezstronnego charakteru dochodzenia w sprawie przez Komisję lub wspomnianego braku środka dochodzeniowego jako takiego.
- 126 Wobec tego argumentację przedstawioną w pkt 109 należy odrzucić jako niedopuszczalną na podstawie orzecznictwa przywołanego w pkt 35 niniejszego wyroku.
- 127 Co się tyczy argumentu przedstawionego w pkt 103 tiret pierwsze niniejszego wyroku, wystarczy zaznaczyć, że dotyczy on stwierdzenia, którego Sąd nie dokonał ani też nie dał do zrozumienia, wobec czego należy go oddalić.
- 128 Następnie jeżeli chodzi o argumentację przedstawioną w pkt 103 tiret drugie niniejszego wyroku, z pkt 88 i 121 niniejszego wyroku wynika, że odpowiedzialność osobista nie stoi na przeszkodzie temu, aby Komisja, rozważywszy najpierw nałożenie sankcji na spółkę będącą sprawcą naruszenia reguł konkurencji, zbadła, czy ewentualnie naruszenie może być przypisane jej spółce dominującej.
- 129 W końcu co się tyczy argumentacji zawartej w pkt 103 tiret trzecie niniejszego wyroku, nawet zakładając, że byłaby ona – pomimo orzecznictwa przywołanego w pkt 35 niniejszego wyroku – dopuszczalna, jako że wyprowadzana jest z rozszerzenia na rozprawie przed Sądem zarzutu podniesionego w skardze wszczynającej postępowania w pierwszej instancji, należy stwierdzić, że chodzi o zwykłe twierdzenia niepoparte niczym konkretnym.

130 Ta ogólna, abstrakcyjna i nieuszczerbiona argumentacja nie może ostatecznie dowodzić w niniejszym przypadku faktycznego naruszenia prawa do obrony, które winno podlegać badaniu w świetle szczególnych okoliczności każdego przypadku (zob. analogicznie ww. wyrok w sprawie *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* przeciwko Komisji, pkt 52–61).

131 Wobec powyższego należy oddalić zarzut drugi.

W przedmiocie zarzutu trzeciego dotyczącego naruszenia prawa w odniesieniu do obowiązku uzasadnienia

W przedmiocie pierwszej części zarzutu trzeciego dotyczącej naruszenia prawa w odniesieniu do pojęcia uzasadnienia i nieprawidłowości ustaleń faktycznych Sądu w zakresie, w jakim uznał za wystarczające lakoniczne uzasadnienie spornej decyzji

Argumentacja stron

132 W pierwszej części zarzutu trzeciego wnosząca odwołanie podnosi w pierwszej kolejności, że Sąd oparł się na błędnej koncepcji obowiązku uzasadnienia.

- 133 Elf Aquitaine uważa, że Sąd powinien był stwierdzić, iż uzasadnienie spornej decyzji dotyczące przypisania jej odpowiedzialności za rozpatrywane naruszenie jest niewystarczające do tego, by umożliwić mu ustalenie, czy decyzja ta była zasadna, czy też ewentualnie była dotknięta wadami materialnymi lub formalnymi.
- 134 Wbrew temu, co Sąd orzekł w pkt 81, 82 i 89 zaskarżonego wyroku, zdaniem wnoszącej odwołanie w niniejszym przypadku nie wystarcza, by mogła ona zrozumieć ze spornej decyzji jedynie, że Komisja zarzuca jej wywieranie decydującego wpływu na politykę handlową Atofiny. Wręcz przeciwnie, ponieważ w odróżnieniu od pisma w sprawie przedstawienia zarzutów sporna decyzja nie jest aktem przygotowawczym, jej uzasadnienie powinno być wystarczająco dokładne, żeby umożliwić z jednej strony wnoszącej odwołanie poznanie powodów, dla których decyzja została podjęta i ocenę jej argumentacji w celu zdecydowania się na to, czy wnieść skargę czy nie, a drugiej strony Sądowi na kontrolę jej legalności, gdyby sporna decyzja miała mu zostać przedstawiona.
- 135 Zdaniem Elf Aquitaine uzasadnienie to bowiem powinno być tym bardziej dokładne, że i) wnosząca odwołanie nie została powiadomiona o prowadzonych wobec niej dochodzeniach przed doręczeniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów; ii) dochodzenia te opierały się wyłącznie na domniemaniu odpowiedzialności nieopartym żadną konkretną okolicznością faktyczną i które okazało się niemożliwe do obalenia; iii) Komisja odstąpiła od swej zwykłej praktyki decyzyjnej i iv) sporna decyzja prowadzi do zakwestionowania szeregu praw podstawowych wnoszącej odwołanie.
- 136 Jeżeli chodzi o trzeci argument wymieniony w poprzednim punkcie w ppkt iii) niniejszego wyroku, wnosząca odwołanie podnosi w szczególności, że Komisja przyznała w motywie 574 streszczenia decyzji z dnia 1 października 2008 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. 81 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz w art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/C.39181 – Woski do świec) (streszczenie opublikowane w Dz.U. 2009, C 295, s. 17), że sporna decyzja stanowi zerwanie z jej wcześniejszą praktyką decyzyjną, w szczególności wobec wnoszącej odwołanie.

W tym względzie odsyła ona również do decyzji w sprawie nadtlenu organicznych (przywołanej w pkt 22 niniejszego wyroku), w której w okolicznościach bardzo podobnych do okoliczności niniejszej sprawy nie skierowano do niej żadnego zarzutu z tytułu noszącego znamiona zmywu zachowania jej spółki zależnej – Atofiny.

- 137 Elf Aquitaine podnosi w drugiej kolejności, że stwierdzenie przez Sąd wystarczającego charakteru uzasadnienia spornej decyzji opiera się na rzeczowo nieprawidłowych ustaleniach faktycznych, gdyż uzasadnienie to jest nie tylko lapidarne, lecz zdaniem wnoszącej odwołanie niewystarczające, a wręcz jest go brak.
- 138 Z jednej strony sporna decyzja nie dała żadnej odpowiedzi na niektóre szczegółowe argumenty podniesione w następstwie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 139 Z drugiej strony Komisja ograniczyła się w spornej decyzji do oddalenia w całości i bez objaśnienia pozostałych argumentów wnoszącej odwołanie w sposób ogólny i bez zróżnicowania. Przykładowo Komisja nie wskazuje, które z przedstawionych jej dokumentów dają jej „jedynie ogólny zarys zarządzania handlowego”.
- 140 Zdaniem wnoszącej odwołanie Sąd powinien był zatem stwierdzić nieważność spornej decyzji z powodu braku uzasadnienia.
- 141 Komisja uważa, po pierwsze, że należy stwierdzić niedopuszczalność tej części, gdyż nie wskazuje ona w dokładny sposób kwestionowanych elementów zaskarżonego wyroku lub argumentów prawnych przywołanych na poparcie tej części.

- 142 Utrzymuje następnie, że orzecznictwo i praktyka decyzyjna Komisji w dziedzinie odpowiedzialności spółek dominujących były dobrze znane od początku postępowania, które doprowadziło do spornej decyzji.
- 143 Zdaniem Komisji, chociaż nie wydaje się, by miały tu miejsce – z punktu widzenia istotnych okoliczności faktycznych – znaczne różnice obiektywne między postępowaniem, które doprowadziło do spornej decyzji, a postępowaniem, w którym wydano decyzję w sprawie nadtlenków organicznych, różnicę w podejściu Komisji w spornej decyzji można wytłumaczyć z jednej strony faktem, że wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawie T-203/01 Michelin przeciwko Komisji, Rec. s. II-4071, został wydany między datą przedstawienia zarzutów związanego z decyzją w sprawie nadtlenków organicznych a datą przedstawienia zarzutów związanego ze sporną decyzją, a z drugiej strony zmianą podejścia Komisji wokół lat 2002 i 2003.

Ocena Trybunału

- 144 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem z art. 256 TFUE, art. 58 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i art. 112 § 1 lit. c) regulaminu wynika, że odwołanie musi dokładnie wskazywać zakwestionowane części wyroku, do którego uchylecia zmierza, oraz zawierać argumenty prawne, które w konkretny sposób uzasadniają to żądanie (zob. w szczególności wyrok z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie C-407/08 P Knauf Gips przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-6375, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 145 Wbrew twierdzeniu Komisji przedstawionemu w pkt 141 niniejszego wyroku niniejsza część spełnia wymogi tego orzecznictwa i jest dopuszczalna.

- ¹⁴⁶ Co do istoty, należy przypomnieć, że obowiązek uzasadnienia przewidziany w art. 253 WE stanowi istotny wymóg proceduralny, który należy odróżnić od kwestii prawidłowości uzasadnienia, wchodzącej w zakres zgodności z prawem spornego aktu (zob. wyroki: z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie C-367/95 P Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, Rec. s. I-1719, pkt 67; z dnia 22 marca 2001 r. w sprawie C-17/99 Francja przeciwko Komisji, Rec. s. I-2481, pkt 35).
- ¹⁴⁷ Z tej perspektywy uzasadnienie wymagane przez art. 253 WE powinno być dostosowane do charakteru rozpatrywanego aktu i powinno przedstawiać w sposób zrozumiały i jednoznaczny rozumowanie instytucji, która jest autorem aktu, tak aby umożliwić zainteresowanym zapoznanie się z powodami podjęcia środka, a właściwemu sądowi przeprowadzenie kontroli (zob. ww. wyroki: w sprawie Francja przeciwko Komisji, pkt 35; w sprawie Deutsche Telekom przeciwko Komisji, pkt 130).
- ¹⁴⁸ W ramach decyzji indywidualnych z utrwalonego orzecznictwa wynika, że celem obowiązku uzasadnienia decyzji indywidualnej obok umożliwienia kontroli sądowej jest dostarczenie zainteresowanemu danych wystarczających do zweryfikowania, czy decyzja jest ewentualnie obarczona wadą pozwalającą zakwestionować jej ważność (zob. w szczególności podobnie wyroki: z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-199/99 P Corus UK przeciwko Komisji, Rec. s. I-11177, pkt 145; a także z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5425, pkt 462).
- ¹⁴⁹ Zainteresowany powinien zatem zostać poinformowany o uzasadnieniu w zasadzie w tym samym czasie co o niekorzystnej dla niego decyzji. Brak uzasadnienia nie może być konwalidowany faktem, że zainteresowany zapozna się z powodami decyzji w trakcie postępowania przed instancjami Unii (zob. wyroki: z dnia 26 listopada 1981 r. w sprawie 195/80 Michel przeciwko Parlamentowi, Rec. s. 2861, pkt 22; z dnia 26 września 2002 r. w sprawie C-351/98 Hiszpania przeciwko Komisji, Rec. s. I-8031, pkt 84; z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych C-199/01 P i C-200/01 P IPK-München i Komisja, Rec. s. I-4627, pkt 66; a także ww. wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 463).

- 150 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wymóg uzasadnienia należy oceniać w świetle okoliczności danego przypadku, w szczególności treści aktu, charakteru podniesionych argumentów, a także interesu, jaki w uzyskaniu wyjaśnień mogą mieć adresaci aktu lub inne osoby, których dotyczy on bezpośrednio i indywidualnie. Nie wymaga się, by uzasadnienie wyszczególniało wszystkie istotne elementy faktyczne i prawne, ponieważ kwestia, czy uzasadnienie aktu spełnia wymogi art. 253 WE, powinna być oceniana w świetle nie tylko jego treści, ale również jego kontekstu i całości przepisów prawnych regulujących daną dziedzinę (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, pkt 63; wyrok z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie C-413/06 P Bertelsmann i Sony Corporation of America przeciwko Impala, Zb.Orz. s. I-4951, pkt 166, 178; a także ww. wyrok w sprawie Deutsche Telekom przeciwko Komisji, pkt 131).
- 151 Z orzecznictwa wynika również, że uzasadnienie aktu powinno być jednak logiczne, a w szczególności nie może wykazywać wewnętrznych sprzeczności utrudniających prawidłowe zrozumienie powodów leżących u podstaw tego aktu (zob. analogicznie ww. wyrok w sprawie Bertelsmann i Sony Corporation of America przeciwko Impala, pkt 169 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 152 Jeżeli tak jak w niniejszym przypadku decyzja dotycząca zastosowania przepisów Unii w dziedzinie prawa konkurencji odnosi się do wielu adresatów i dotyczy możliwości przypisania naruszenia, musi ona zawierać wystarczające uzasadnienie względem każdego z adresatów, w szczególności względem tych spośród nich, którzy zgodnie z tą decyzją ponoszą odpowiedzialność za to naruszenie. Zatem w zakresie dotyczącym spółki dominującej uznanej za odpowiedzialną za stanowiące naruszenie zachowanie jej spółki zależnej taka decyzja powinna przedstawiać szczegółowo powody uzasadniające przypisanie naruszenia tej spółce (zob. analogicznie wyrok z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-196/99 P Aristrain przeciwko Komisji, Rec. s. I-11005, pkt 93–101).
- 153 Jeżeli chodzi konkretnie o decyzję Komisji, która względem pewnych adresatów opiera się wyłącznie na domniemaniu faktycznego wywierania decydującego wpływu, należy stwierdzić, że Komisja jest w każdym razie zobowiązana – gdyż w przeciwnym

razie uczyniłaby to domniemanie faktycznie niewzruszalnym – przedstawić jej adresatom w odpowiedni sposób powody, dla których przywołane okoliczności faktyczne i prawne nie wystarczyły dla obalenia tego domniemania. Obowiązek uzasadnienia przez Komisję jej decyzji w tym zakresie wynika w szczególności ze wzruszalnego charakteru wspomnianego domniemania, dla obalenia którego zainteresowani muszą przedstawić dowód dotyczący związków gospodarczych, organizacyjnych i prawnych między danymi spółkami.

- 154 Należy przypomnieć, że Komisja nie jest jednak zobowiązana w takim kontekście do zajmowania stanowiska co do kwestii, które w oczywisty sposób nie mają związku z przedmiotem sprawy, nie mają znaczenia bądź są wyraźnie drugorzędne (zob. analogicznie ww. wyrok Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, pkt 64; wyrok z dnia 1 lipca 2008 r. w sprawach połączonych C-341/06 P i C-342/06 P Chronopost i La Poste przeciwko UFEX i in., Zb.Orz. s. I-4777, pkt 89; a także ww. wyrok w sprawie Bertelsmann i Sony Corporation of America przeciwko Impala, pkt 167).
- 155 Ponadto z orzecznictwa wynika również, że o ile decyzja Komisji, która pozostaje w zgodzie z utrwaloną praktyką decyzyjną, może zostać uzasadniona w sposób pobieżny, w szczególności poprzez odesłanie do tej praktyki, to w przypadku gdy taka decyzja idzie znacznie dalej niż wcześniejsze decyzje, Komisja musi dokładnie przedstawić swój tok rozumowania (zob. w szczególności wyroki: z dnia 26 listopada 1975 r. w sprawie 73/74 Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1491, pkt 31; a także z dnia 11 grudnia 2008 r. C-295/07 P Komisja przeciwko Département du Loiret, Zb.Orz. s. I-9363, pkt 44).
- 156 W niniejszej części zarzutu trzeciego wnosząca odwołanie twierdzi zasadniczo, że Sąd powinien był stwierdzić niewystarczający charakter uzasadnienia spornej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy ona wnoszącej odwołanie.
- 157 Jak wynika z pkt 87 zaskarżonego wyroku i akt przedstawionych Sądowi, argumenty podniesione przez wnoszącą odwołanie w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów w celu obalenia domniemania zastosowanego przez Komisję są

wymienione w lakoniczny sposób w motywie 257 spornej decyzji. Stanowisko Komisji dotyczące tych akt przedstawione jest w motywach 258–261 tej decyzji.

158 W odniesieniu do tych motywów Sąd, przedstawivszy zasadniczą treść motywu 258 wspomnianej decyzji w pkt 85 zaskarżonego wyroku, stwierdza w następnym punkcie, że „choć Komisja wyraźnie stwierdziła [w tym motywie], że posiadanie 98% kapitału było wystarczające dla przypisania Elf Aquitaine odpowiedzialności za działania Atofiny, to jednak w dalszej części tego motywu wyjaśniła, że dowody przedstawione przez wnoszącą odwołanie nie pozwoliły na obalenie domniemania”.

159 W motywach 259–261 spornej decyzji Komisja odpowiada wprawdzie na niektóre argumenty podniesione przed nią przez wnoszącą odwołanie, niemniej motywy te nie odpowiadają na wiele pozostałych argumentów, co do których jedyne stanowisko figurujące w spornej decyzji stanowi wspomniany motyw 258. Zgodnie z orzecnictwem przytoczonym w pkt 54–58 niniejszego wyroku argumenty te dotyczyły w szczególności aspektów gospodarczych, organizacyjnych i prawnych przywołanych w celu wykazania, że w okresie, kiedy miały miejsce okoliczności faktycznych sprawy, Atofina określała w sposób autonomiczny swoje zachowanie na rynku i co do istoty nie kierowała się instrukcjami udzielanymi przez jej spółkę dominującą.

160 Chodzi zasadniczo o następujące argumenty:

— Elf Aquitaine jest „zwykłą spółką holdingową” bez funkcji operacyjnych w ramach grupy charakteryzującej się zdecentralizowanym zarządzaniem jej spółek zależnych;

- kierowanie działalnością Atofiny na rynku nie było podporządkowane instrukcjom Elf Aquitaine;

- Atofina nie informowała Elf Aquitaine o swojej działalności na rynku;

- Atofina posiadała uprawnienie do zawierania umów bez uprzedniego zatwierdzenia przez Elf Aquitaine;

- Atofina dysponowała finansową niezależnością od Elf Aquitaine;

- Atofina zawsze określała swoją strategię prawną w sposób niezależny i

- postrzeganie przez podmioty trzecie.

¹⁶¹ Jak wynika z pkt 150 i 154 niniejszego wyroku i jak zaznacza Sąd w pkt 90 zaskarżonego wyroku, Komisja nie musi koniecznie zajmować stanowiska co do wszystkich argumentów podniesionych przed nią przez zainteresowanych.

- 162 Niemniej z pkt 150 niniejszego wyroku wynika również, że wymóg uzasadnienia należy oceniać w świetle okoliczności danego przypadku.
- 163 Zdaniem wnoszącej odwołanie sporna decyzja i postępowanie, w którym została wydana, charakteryzują się głównie tym, iż decyzja ta, w szczególności ze względu na oparcie jej w odniesieniu do wnoszącej odwołanie wyłącznie na domniemaniu odpowiedzialności za działania jej spółki zależnej, bez przedstawienia uzupełniających elementów mających wykazać jej ingerowanie w zachowanie handlowe tej spółki zależnej, odbiegła od zwykłej praktyki decyzyjnej Komisji.
- 164 Komisja utrzymuje w tym względzie, że orzecznictwo i jej praktyka decyzyjna w dziedzinie odpowiedzialności spółek dominujących były dobrze znane od początku postępowania, które doprowadziło do spornej decyzji. Niemniej wskazuje ona w swych uwagach, że „praktyka Komisji w zakresie stosowania domniemania opartego na posiadaniu całości kapitału nie zawsze była taka sama”. Ponadto chociaż Komisja twierdzi, że „wokół lat 2002–2003” decydowała o stosowaniu tego domniemania w sposób bardziej systematyczny, nie odsyła do żadnej decyzji lub innego dokumentu, z którego wynikałaby taka zmiana podejścia. Poza tym nie ustosunkowuje się bezpośrednio do twierdzenia wnoszącej odwołanie, iż w motywie 574 decyzji z dnia 1 października 2008 r. przywołanym w pkt 136 niniejszego wyroku przyznano, że sporna decyzja stanowi zerwanie z wcześniejszą praktyką decyzyjną, w szczególności wobec wnoszącej odwołanie.
- 165 W niniejszym przypadku jest w każdym razie bezsporne, jak wynika w szczególności z pkt 136 i 143 niniejszego wyroku, że w decyzji w sprawie nadtlenu organicznych na skarżącą nie nałożono solidarnie wraz z jej spółką zależną grzywny związanej z zachowaniem tej ostatniej stanowiącym naruszenie, chociaż brak jest obiektywnych różnic – przynajmniej z punktu widzenia wnoszącej odwołanie – jeżeli chodzi o związki między nią i jej spółką zależną w obu przypadkach.

166 Sporna decyzja i postępowanie, w której została wydana, charakteryzują się ponadto następującymi okolicznościami:

- ponieważ grzywna związana z zachowaniem Atofiny stanowiącym naruszenie jest nałożona solidarnie na tę ostatnią i na wnoszącą odwołanie, dla obliczenia kwoty wyjściowej grzywny zastosowano dużo wyższy współczynnik, wobec czego jej ostateczna wysokość może być dużo wyższa niż w przypadku, gdyby tylko spółka zależna była adresatem grzywny;
- grzywna jest nałożona na wnoszącą odwołanie jedynie na podstawie „domniemania, że Elf Aquitaine jest odpowiedzialna za działania swej spółki zależnej Atofina”, które nie jest koniecznie identyczne w swym zastosowaniu z domniemaniem faktycznego wywierania decydującego wpływu, przedstawionym w pkt 56 i 57 niniejszego wyroku;
- jak wynika z części niniejszego wyroku poświęconej zarzutowi drugiemu, wnosząca odwołanie została formalnie powiadomiona o możliwości przypisania jej odpowiedzialności za zachowanie jej spółki zależnej stanowiące naruszenie dopiero na etapie przedstawienia zarzutów, to jest cztery lata po rozpoczęciu dochodzenia przez Komisję;
- w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wnosząca odwołanie, jak wynika z akt postępowania przed Sądem, przedstawiła całą serię argumentów, opierając się w szczególności na orzecznictwie Unii, praktyce decyzyjnej Komisji i pewnych załączonych dokumentach.

167 W tych okolicznościach, jak wynika z pkt 146–155 niniejszego wyroku, a zwłaszcza z pkt 148, 152, 153 i 155, uwzględniając wszystkie okoliczności niniejszej sprawy,

w szczególności zmianę podejścia – niekwestionowaną w niniejszym postępowaniu – wobec wnoszącej odwołanie między decyzją w sprawie nadtlenków organicznych a sporną decyzją, Sąd powinien był zwrócić specjalną uwagę na kwestię tego, czy ta ostatnia decyzja przedstawia szczegółowo powody, dla których Komisja uznała, że okoliczności przedstawione przez wnoszącą odwołanie nie były wystarczające dla obalenia domniemania zastosowanego w tej decyzji.

168 Otóż jak wynika z pkt 85 zaskarżonego wyroku, motyw 258 spornej decyzji, jedy-
ny w którym Komisja zajmuje stanowisko względem argumentów wymienionych
w pkt 160 niniejszego wyroku, zawiera jedynie szereg zwykłych twierdzeń i negacji
powtarzających się i w ogóle nieuszczegółowionych. W szczególnych okolicznościach
niniejszej sprawy, przy braku dodatkowych wyjaśnień, ten szereg twierdzeń i nega-
cji nie umożliwia zainteresowanym zapoznania się z powodami podjęcia środka lub
właściwemu sądowi przeprowadzenia jego kontroli. Przykładowo z powodu sformu-
łowania wspomnianego motywu 258 jest bardzo trudne, wręcz niemożliwe, ustalić
w szczególności, czy zbiór poszlak przedstawiony przez wnoszącą odwołanie w celu
obalenia domniemania zastosowanego wobec niej przez Komisję nie został uwzględ-
niony, ponieważ nie prowadził do przekonania, czy też ponieważ zdaniem Komisji
sam fakt, że wnosząca odwołanie posiada 98% kapitału w Atofinie wystarczał, by od-
powiedzialność za działania Atofiny przypisać wnoszącej odwołanie, niezależnie od
poszlak przedstawionych przez tę ostatnią w odpowiedzi na pismo w sprawie przed-
stawienia zarzutów.

169 Motywu 258 spornej decyzji nie można zatem interpretować jako uzasadniającego
zgodnie z prawem stanowisko Komisji co do wielu szczegółowych argumentów wno-
szącej odwołanie.

170 Wobec powyższego należy stwierdzić, że w szczególnych okolicznościach niniejszej
sprawy, mając na uwadze orzecznictwo przywołane w pkt 147–155 niniejszego wy-
roku, Sąd naruszył prawo, uznając w pkt 91 zaskarżonego wyroku, że sporna decyzja

była zgodna z art. 253 WE, i nie stwierdzając braku uzasadnienia spornej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy ona grzywny nałożonej na wnoszącą odwołanie.

171 Wynika z tego, że pierwsza część zarzutu trzeciego jest zasadna.

W przedmiocie części drugiej zarzutu trzeciego oraz zarzutów czwartego i szóstego

172 Druga część zarzutu trzeciego dotyczy zasadniczo niezrozumiałego i tautologicznego charakteru niektórych aspektów rozumowania Sądu.

173 W czwartym zarzucie wnosząca odwołanie podnosi, że w pkt 160 i nast. zaskarżonego wyroku Sąd przekroczył zakres swojej kontroli legalności, zastępując swoim uzasadnieniem niewystarczające uzasadnienie Komisji.

174 Jak wynika z pkt 27 niniejszego wyroku zarzut szósty jest podniesiony posiłkowo.

175 Ze względu na odpowiedź udzieloną na pierwszą część zarzutu trzeciego nie ma potrzeby rozpatrywania jego drugiej części ani zarzutów czwartego lub szóstego.

176 Wobec całości powyższych rozważań należy uwzględnić odwołanie i uchylić zaskarżony wyrok.

W przedmiocie skargi do Sądu

177 Z art. 61 akapit pierwszy zdanie drugie statutu Trybunału wynika, że jeśli odwołanie jest zasadne, Trybunał może w przypadku uchylecia wyroku Sądu wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala. Ma to miejsce w niniejszym przypadku.

178 Jak wynika z pkt 9 niniejszego wyroku, zarzut drugi podniesiony przed Sądem dotyczy niewystarczającego uzasadnienia. W zarzucie tym wnosząca odwołanie podnosi zasadniczo niewystarczający charakter uzasadnienia spornej decyzji w zakresie, w jakim przypisuje jej odpowiedzialność za zachowanie jej spółki zależnej jedynie na podstawie wysokości udziału w jej kapitale bez innego wyjaśnienia.

179 Mając na uwadze rozważania zawarte w pkt 144–171 niniejszego wyroku w ramach pierwszej części trzeciego odwołania, wspomniany drugi zarzut podniesiony przed Sądem należy uznać za zasadny.

180 Należy zatem stwierdzić nieważność spornej decyzji w zakresie, w jakim bez uzasadnienia odpowiadającego szczególnym okolicznościom niniejszej sprawy przypisuje wnoszącej odwołanie omawiane tu naruszenie i nakłada na nią grzywnę.

181 W tych warunkach nie ma potrzeby rozpatrywania pozostałych zarzutów skargi do Sądu.

W przedmiocie kosztów

182 Zgodnie z art. 122 akapit pierwszy regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odwołanie jest bezzasadne albo jeżeli jest zasadne i Trybunał orzeka wyrokiem kończącym postępowanie w sprawie, Trybunał rozstrzyga o kosztach.

183 Zgodnie z art. 69 § 2 tego regulaminu, mającym zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie jego art. 118, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Niemniej art. 69 § 3 akapit pierwszy regulaminu przewiduje, że w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron oraz w przypadkach szczególnych Trybunał może postanowić, że koszty zostaną rozdzielone albo że każda ze stron poniesie własne koszty.

184 Ponieważ zarówno żądania wnoszącej odwołanie, jak i Komisji w części nie zostały uwzględnione w ramach odwołania, należy postanowić, że ponoszą one własne koszty związane z tym postępowaniem.

185 Natomiast co się tyczy kosztów związanych ze skargą w pierwszej instancji, ponieważ Komisja ostatecznie przegrała sprawę, należy obciążyć ją kosztami postępowania w pierwszej instancji zgodnie z żądaniem wnoszącej odwołanie.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Wyrok Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 30 września 2009 r. w sprawie T-174/05 Elf Aquitaine przeciwko Komisji zostaje uchylony.**

- 2) **Stwierdza się nieważność decyzji Komisji C(2004) 4876 wersja ostateczna z dnia 19 stycznia 2005 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. 81 [WE] oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/E-1/37.773 – MCAA) w zakresie, w jakim przypisuje Elf Aquitaine SA omawiane tu naruszenie i nakłada na nią grzywnę.**

- 3) **Elf Aquitaine SA i Komisja Europejska pokrywają własne koszty związane z niniejszym odwołaniem.**

- 4) **Komisja Europejska zostaje obciążona kosztami pierwszej instancji.**

Podpisy